

ד' טבת ה'תשפ"א		כניסת שבת	יציאת שבת
ירושלים	15: 56	17: 16	
ת"א	16: 17	17: 17	
חיפה	16: 04	17: 15	
באר שבע	16: 19	17: 18	

אירליו של צחוק פרשת "מקץ"

וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת-פְּרַעֲהַ לְאָמֹר, בְּלַעְדֵּי אֱלֹקִים, יַעֲנֶה אֶת-שְׁלוֹם פְּרַעֲהַ. (מ"א, ט"ז). וכתב רש"י: "בלעדי" - אין החכמה משלי אלא האלקים יענה, יתן עניה בפי שלום פרעה. ואמרו חז"ל בשביל שתלה הגדולה בבעליה בלשון "בלעדי", בו בלשון עלה לגדולה - "ובלעדיך, לא-יָרִים אִישׁ אֶת-יָדוֹ וְאֶת-רַגְלוֹ--בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם". (שם, מ"ד) ואכן יוסף הצדיק, במדרגתו הנשגבה בעונה וביטול עצמי, לא נטל לעצמו שמץ מכל התהילה והכבוד שהרעיפו עליו במצרים. שכן הוא ידע שכל מעלותיו וכל הצלחתו הם מחסדי ה' עליו, ולכן תמיד "שם שמים" היה שגור על פיו. כך נהג בשהותו בבית פוטיפר, כך חי בבית הסוהר כאשר פתר את חלומות השרים ואמר "הלאו לאלקים פתרנים", וכך נהג גם עתה כאשר העלו אותו "מבירא עמיקתא" ל"אגרא רמא" הכריז **"בְּלַעְדֵּי!"** - "אין החכמה משלי כי אם של אלקים!"

דווקא הנהגה זו, היא שזיכתה אותו לאמירתו של פרעה: **"אֲחֵרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹקִים אוֹתְךָ אֶת-כָּל-זֹאת, אִין-נְבוֹן וְחָכֵם, כְּמוֹךָ. אֲתָה תְהִיָּה עַל-בֵּיתִי, וְעַל-פִּיךָ יִשָּׁק כָּל-עַמִּי;"** וגו' שכן "כל הבורח מן הגדולה, גדולה מחזרת אחריו" (ערובין ג.).

החיד"א זצ"ל (בספרו דבש לפי) מונה את המעלות הטובות שישנן למי שיש בו מדת הענוה: **האחת**, שדומה כאילו מקריב כל הקרבנות, כמו שנאמר "ובחי אלקים רוח נשברה". **והשניה** שנמחלן לו כל עוונותיו. **והשלישית**, שנעשה צינור שדרכו עובר כל השפע לעולם, וזוכה שהשי"ת מפרנסו בשפע ואינו בא לידי עניות. **והרביעית**, שהשכינה שרויה עליו וכולן מתיראין מפניו. כמו שנאמר "וראו כל עמי... ויראו ממך" **והחמישית**, שזוכה לבנים ולארץ ישראל. **והשישית**, תפלתו אינה נמאסת וזוכה לגן עדן.

"וַעֲתָה יָרָא פְּרַעֲהַ, אִישׁ נְבוֹן וְחָכֵם; וַיִּשְׁתַּחֲוֶה, עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם... וְחָמַשׁ אֶת-אֶרֶץ מִצְרַיִם, בְּשֵׁבַע שָׁנֵי הַשָּׁבַע." (מא, לג-לד)

הקשה הג"ר אליהו לופיאן זצ"ל: לשם מה דרושות תבונה וחכמה לתפקיד זה? הרי לצורך אגירת המזון ואחסונו צריך איש ארגון מסודר וחרוץ! ומבאר, שבעת שובע - ישנו זלזול בהערכה כלפי האוכל, וכאשר באים לאגור מזון שבע שנות שבע עבור תקופה מאוחרת יותר של שבע שנות רעב, צרכים לפתח תחושה של שנות רעב בזמן של השפע. לפיתוח תחושה כזו אין מספיק אדם בעל כושר ארגון. לזה יש צורך באיש **נבון וחכם** המסוגל להתייחס אל העתיד כאילו הוא כבר נמצא!

והוסיף: אף אנו בעולם הזה נמצאים - מבחינת האפשרות לקיים מצוות - בשנות שובע גדול. במשך שבעים ואם בגבורות שמונים שנה, יש לנו הזדמנויות אין ספור לקבוצ' ולאגור מצוות וזכויות לקראת העולם הבא.

האמת היא, שכל יהודי בפנימיותו דבק בבוראו. אלא שאש התאוה בוערת בקרבו והוא מתחבר לעולם הגשמי. אש זו כל כך עזה עד שהיא לא נותנת לו לאדם להודות ולהכיר במציאותו של הבורא יתברך, והוא חושק לחיות בפריקת עול מתמדת. אבל כשמגיעים הייסורים והוא רואה את המוות מול העיניים, אז שליטת התאוות נפסקת, אין להם יותר משמעות בחייו. ברגע זה מתפרצת לה הנקודה היהודית הפנימית החוצה... ממעמקים קראתיך השם!...

היוצא מן הדברים, שכל אדם צריך לסגל לעצמו את מעלת "איש נבון וְחָכֵם" ולמדוד בכל עת את ערכי המעשים על פי היחס אליהם בעוה"ב. לא לזלזל חלילה בשום מצווה ולא לדחות שום הזדמנות של עשיית מצווה. ואם יזכור תמיד את הרעב למצוות בעולם הבא, יעזור לו הדברים להזדרז בקיום מצוות בעולם הזה.

"וַיִּקְרָא פְּרַעֲהַ שֵׁם-יוֹסֵף, צְפִנְתַּי פְּעִנַח," (מ"א, מ"ה)

וברש"י "צפנת פענח" - מפרש הצפונות. שואל בעל ה'חידושי הרי"ם' זיע"א: הרי לפי זה היה צריך לקרא ליוסף "פענת צפונות", ועונה, שיוסף הצדיק זכה למידה נפלאה של גילוי הנסתרות מפני שהיה מצניע עצמו מאד, ומסתיר את צדקותו מפני הבריות. משום כן נקרא "צפנת פענח" קודם "צפנת" משום שהיה מצפיץ את עצמו, ואח"כ "פענח" זכה לפענח תעלומות.

בפרשה הקודמת קראנו על שנאת האחים את יוסף שנבעה מרגש העליונות שפיתח יוסף כלפיהם, שהתבטא בחלומות שחלם. אך אם נעמיק יותר נבחין כי בחלומותיו **"וְהִנֵּה תִסְבֶּינָה אֲלֵמְתֵיכֶם, וְתִשְׁתַּחֲוּיִן לְאֲלֵמְתֵי."** (ל"ז, ז), **"וְהִנֵּה הַשָּׁמַשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עָשָׂר כּוֹכָבִים, מִשְׁתַּחֲוִים לִי."** (שם, טו), יש ביטוי לברכה שזכה אביו יעקב מיצחק על פני עשו **"הֲוֵה גִבּוֹר לְאֲחִידְךָ, וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לְךָ בְּנֵי אִמְךָ"** (כ"ז, כ"ט)

האחים שמכירים את ההיסטוריה המשפחתית, כנראה סברו כי הוא הבן הנבחר. כשם שיצחק הוא בנו הנבחר של אברהם, וכשם שיעקב הוא בנו הנבחר היחיד של יצחק! ואם נוסף לכך את אהבתו של יעקב ליוסף ואת היחס המיוחד שבע ממנה, את כתונת הפסים של יוסף, שהיא סימן למלוכה, את העובדה שיוסף הוא בנה בכורה של רחל, אשתו האהובה של יעקב, ואת שתיקתו של יעקב לנוכח חלומותיו של יוסף, לא מן הנמנע להגיע למסקנה שיעקב מתכוון למנות את יוסף ליורשו היחיד.

בעיני אחיו, היה יוסף "מלשין" **"וַיִּבְאֵ יוֹסֵף אֶת-דִּבְרֵתָם רָעָה, אֶל-אֲבִיהֶם."** (ל"ז, ב). הם חשבו כי יעקב טעה בבחרו את יוסף, וכשם שרבקה השתמשה בתכסיסים על מנת להבטיח את בחירת הבן "הנכון", כך ישתמשו אף הם בתכסיסים ובתחבולות על מנת שהבן המתאים יבחר. והסוף ידוע ותואר בפרשה הקודמת.

בפרשתנו, מסופר על עלייתו של יוסף למלוכה במצרים. **"וַיְהִי, מִקֵּץ שָׁנָתִים זָמִים; וַיַּפְרֵעַ הַלֵּם, וְהִנֵּה עֹמֵד עַל-הַיָּאֹר."** (מ"א, א')

וכתב רש"י בסוף פרושו לפרשה הקודמת: **"מפני שתלה בו יוסף (בשר המשקים) בטחונו לזכרו, הוזהק להיות אסור עוד שתי שנים, שנאמר (תהילים מ', ה') 'אֲשֶׁרֵי הִנְבָּר--אֲשֶׁר-שָׁם ה', מִבְּחָטְוֹ; וְלֹא-פָנָה אֶל-רְקִבָיו,"** - ולא בטח על מצרים הקרויים (ישעיה ל ז) רהב.

וצ"ע: הרי מחויב אדם לעשות השתדלות ולא לסמוך על הנס!! וביאר **החזון איש** (בספרו אמונה ובטחון פרק ב): יוסף ידע שאין הצלתו תלויה בהשתדלות והכל מיד ה', אבל בהיות שנתחייב האדם בפעולות ולא לסמוך על הנס, חייב יוסף את עצמו להשתמש בהזדמנות זו ולבקש משר המשקים להזכירו לפני פרעה. ואולם, בהיות שלפי תכונת הרהבים אין בטבעם לזכור ולהטיב, אין היה ראוי המעשה הזה אלא רק מתוך ייאוש, והמייאוש עושה כל מה שיכול אף דברים הרחוקים מכל תועלת. אבל לבוטח בשם יתברך, אין לעשות כמו אלה, ואין פעולה זו מפעולות החובה, ויש במעשה זה כעין זריית אבק על זוהר האמונה והביטחון. ואחרי שאינה חובה היא אסורה...

"וַיִּשְׁלַח פְּרַעֲהַ וַיִּקְרָא אֶת-יוֹסֵף, וַיְרִיצֵהוּ מִן-הַבּוֹר;" (מ"א, י"ד)

מכאן למדנו חז"ל יסוד עצום: שכשמגיע קץ הזמן המיועד, אין הקדוש ברוך הוא מתמהמה אפילו לרגע אחד יותר מהזמן הקצוב. ומכיון שהושלם הזמן שיוסף היה צריך להיות בבית האסורים הריצוהו מהר, לכן כתוב "ויריצוהו מן הבור". וכתב **רבי עובדיה ספורנו** זצ"ל: ולמעשה כך היא כל דרך תשועת ה' שנעשית ברגע, כמו שנאמר "ישועת השם כהרף עין" ועוד: "כי קרובה ישועתי לבוא".

ויש לדעת; הדרך אל הגאולה אינה ישרה וחלקה, אלא היא עוברת ירידות ועליות, נפילות וזינוקים קדימה. גם חייו של אדם, מטבעם, אינם זורמים בקצב אחיד ובמסלול קבוע. נכון יותר לתארם כשורה של עליות ומורדות, ואף של נפילות ממש.

ה"תניא" (בהקדמה ל'שער הייחוד והאמונה') מסביר, כי הירידה היא שלב טבעי במעבר מדרגה אחת לדרגה גבוהה הרבה יותר. האדם אינו צריך ליפול ברוחו נוכח הירידה שחלה אצלו, אלא להפך, עליו להתעודד ולהתחזק בביטחון בשם יתברך לקראת העלייה העצומה הצפויה לו לאחר הירידה.

וכתב בעל ה"ראשית חכמה": בתהילים (לב, ג) נאמר: **"וְהַבּוֹטָח בַּה'--קִסֵּד, יִסּוּבְּנֹוּ."** הביטחון בה' מסיר את כל הקטרוגים והדינים. מכוח הביטחון בה', החסד מקיף ומסובב את האדם ושומר עליו מכל בעל-דין, ומצילו מכל נגעי העולם, גם כאשר הוא 'נופל', ככתוב (תהילים לז, כד): **"כִּי-יִפֹּל לֹא-וַיֹּטֵל: כִּי-הוּא, סוּמָךְ יְדֹוּ."**

נבואה, שהרי החלום הראשון כבר נתקיים, וא"כ עליו לראות שיקום גם השני, ואם לא יעשה כן יהיה כמו כובש את נבואתו, ע"כ ביקש סיבה שיגיע לזה". וכך מסביר זאת הגר"א (באדרת אליהו): "ולכך הקדימה התורה: 'ויזכור יוסף את החלומות' – להודיע שכל מה שעשה לא עשה אלא מרוב צדקתו, ויקוימו החלומות, שלא להכחיש רצון וגזירת עליו, וזהו כלל התורה".

אולם בנוסף, מתוך התפיסה שגיבש, ניתן בהחלט להבין שיוסף מסתיר את זהותו כדי לנסות ולברר גם מה עלה בגורל בנימין!

העובדה שבנימין אינו בין האחים היורדים מצרימה מטרידה ומדאיגה את יוסף, ועל כן מטרתו הראשונית היא לברר אם בנימין עודנו בין החיים: על פי פירוש זה מובנת האסטרטגיה של האשמת האחים בריגול: היא מאפשרת ליוסף להוציא מהם מידע על המתרחש במשפחה מבלי שיעלו על הדעת שהוא אחיהם, ואכן האינפורמציה מתחילה לזרום (מ"ב י"ג):

"וַיֹּאמְרוּ, שְׁנַיִם עֶשֶׂר עֲבָדֶיךָ אַחִים אָנַחְנוּ בְּנֵי אִישׁ-אֶחָד--בְּאָרֶץ כְּנָעַן; וְהִנֵּה הֵקֵטָן אֶת-אֲבִינוּ הַיּוֹם, וְהָאֶחָד אֵינְנוּ." (מ"ב, י"ג)

בעקבות התובנות אליהם הגיע במהלך שנות שהותו במצרים במנותק ממשפחתו, יוסף חושש שגורלו של אחיו מאמו יהיה זהה לשלו, לכן הוא מבקש "הוֹדִיחֵנִי, אֵלֶי; וְאֶשְׁקְמָה עֵינַי, וְעֵלְיוֹ." (מ"ד, כ"א). הוא פשוט מבקש להתאחד ולהגן על אחיו בן אימו. כמו כן, הבאת בנימין, תוכל לשפוך אור על כל מה שקרה בשנים אלו. הרי הוא יודע הכול - למה נכנע אבא? ומה קרה? אז גם יוכל יוסף להחליט אם להפך את שתיקתו אם לא.

זאת ועוד; בשלב זה מבחין יוסף בתחילתה של חרטה: "וַיֹּאמְרוּ אֵישׁ אֶל-אָחִיו, אֲבָל אֲשָׁמִים אָנַחְנוּ עַל-אֶחָיו, אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרָת נַפְשׁוֹ בְּהַתְּחַנְּנוֹ אֵלָינוּ, וְלֹא שָׁמְעֵנוּ; עַל-כֵּן בָּאָה אֵלָינוּ, הַצָּרָה הַזֹּאת." (שם, כ"א). יוסף מבקש במקביל לבדוק את הלכידות המשפחתית לאחר מכירתו - יחסם של עשרת האחים אל אחיו מאמו בנימין, ולהביאם לתשובה גמורה, כמו שהגדירה הרמב"ם: "איזו היא תשובה גמורה? זה שבא לידו דבר שעבר בו, ואפשר בידו לעשותו, ופירש ולא עשה מפני התשובה, לא מיראה ולא מכשולון כח" (הל' תשובה פ"ב ה"א). לכן אילץ אותם יוסף להביא את בנימין, ולהעמידם עם בנימין באותו מצב שעמדו בשעת מכירתו, ולבחון אותם האם שוב יפקירו את אחיהם ויטכנימו שימכרו לעבד.

"וַיִּקַּח מֵאֵתָם אֶת-שְׁמֻעוֹן, וַיִּגָּסֶר אֹתוֹ לְעֵינָיִהֶם." (מ"ב, כ"ד)

אם נעמיק בהתנהגותו של יוסף, נבחין שאין שהוא פועל ממניעי נקמנות. ועל הכתוב: "וַיִּגָּסֶר אֹתוֹ לְעֵינָיִהֶם" מפרש רש"י: לא אסרו אלא לעיניהם, וכיון שיצאו, הוציאו והאכילו והשקהו". מכאן שכל מעשיו של יוסף היו רק כלפי חוץ, היה לו מניע פנימי שאליו חתר!

כשמורד בנימין למצרים, ממשיך יוסף בתוכניתו להבאת האחים לתשובה גמורה, או במקרה של כישלון - לאיחוד משפחתה של רחל והשארת בנימין לצידו, ומורה למשרתו להחביא את גביע הכסף שלו באמתחת בנימין. כשיוצאים האחים לדרך חזרה לארץ כנען, רודף אותם שליח יוסף ומאשים אותם בגניבת הגביע. האחים מובאים חזרה לבית יוסף, ובהגיעם עונה יהודה ליוסף:

"וַיֹּאמֶר יְהוּדָה, מֶה-נֹאמַר לְאֹדְנִי, מֶה-נִּדְבַר, וּמֶה-נִּצְטַדֵּק; הֲאֵלֶיקִים, מַצָּא אֶת-עֹזֵן עֲבָדֶיךָ--הֲנֵנוּ עֲבָדִים לְאֹדְנִי, גַּם-אָנַחְנוּ גַּם אֲשֶׁר-נִמְצָא הַגְּבִיעַ בְּיָדוֹ." (מ"ד, ט"ז)

בפרשה הבאה אנו קוראים על מסירות נפשו של יהודה שיצא בנאום חד להציל את בנימין. ההשגחה שלחה את יהודה למוטט את חומת טעותו של יוסף, כדי שיכול להתוודע לאחיו ולהתחבר אל אביו.

"וַיֹּאמֶר עֲבָדְךָ אֲבִי, אֵלָינוּ: אַתֶּם יָדַעְתֶּם, כִּי שְׁנַיִם יָלְדָה-לִי אֲשֶׁתִּי. וַיֵּצֵא אֶחָד, מֵאֵתִי, וְאָמַר, אֵךְ טָרַף טָרַף; וְלֹא רָאִיתִיו, עַד-הַנֵּה." (מ"ד, כ"ח)

יוסף איננו שומע עוד את ההמשך! גלי קור וחום מציפים אותו - "ואמר אך טרף טרף, ולא ראיתיו עד הנה..."

הנה האמת העירומה: **א ב א ה ו ט ע ה** ! חשב שנטרפתי! מתאבל עלי כל הימים, בוכה וצועק! לא ויתר, לא שכת, לא נכנע - לא הושפע מהאחים בני לאה! לא מלאה אמם! לא! לא נשייה!
"ולא-יכל יוסף להתאפק... וַיִּקְרָא, הוֹצִיאֵנוּ כָּל-אִישׁ מֵעֵלְי; וְלֹא-עָמַד אִישׁ אִתּוֹ, בְּהַתְּנִיעַ יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו... וַיִּתְּן אֶת-קִלּוֹ, בְּבִגְדֵי... וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו אֲנִי יוֹסֵף, הַעוֹד אֲבִי חַי... (מ"ה, א-ג). העוד אבי חיי? העודנו אבי? חי ואוהב ולא שוכח? הייתכן?!

קושיה עצומה הקשה הרמב"ן, ומאז היא מהדהדת בכל מקום שבו לומדים בספר בראשית: "כי יש לתמוה, אחר שעמד יוסף במצרים ימים רבים, והיה פקיד ונגיד בבית שר גדול במצרים, איך לא שלח כתב אחד לאביו להודיע ולנחמו, כי מצרים קרוב לחברון כששה ימים, ואילו (גם אם) היה מהלך שנה, היה ראוי להודיע לכבוד אביו" (רמב"ן, מ"ב ט)

ואכן, ויש לשאול ולתמוה: בהתחשב ביחסים הקרובים שהיו בין יוסף ואביו, ניתן היה לצפות שיוסף יעשה כל מאמץ אפשרי ליצור קשר עם אביו. אולם הוא לא עשה זאת. יוסף לא ניסה ליצור קשר עם אביו לאחר שנתמנה לנגיד בבית פוטיפר ואילו לא לאחר שנתמנה למשנה למלך מצרים, כשלא עמדה בפניו כל בעיה טכנית לעשות זאת!
הייתכן כי יוסף אדיש לסבלו של אביו, שהתייחס אליו כאל בנו האהוב ואשר מתאבל על מותו?

נקודת המצא לפתרון הקושיה הוא שיוסף לא ידע על שחיטת שעיר העיזים, הכתמת כותנתו בדם השעיר, ו**ברמאות האחים את אביהם** כי נטרף. מחשבה מעין זו אף לא עלתה בדעתו.

עם הגיעו למצרים, קיווה יוסף שאביו ישמע על דבר מכירתו ויצווה להתחקות אחר עקבותיו ולהצילו. אולם זמן רב חלף - ואיש לא הופיע. תהה יוסף: "איפה אבא? ארץ מצרים קרובה לארץ כנען, אבי איש נכבד ומפורסם. שירת הישמעאלי - המדנים - המדיינים שבאמצעותם נמכרתי והורדתי למצרים, יש בה ככל הנראה גם קרובי משפחה לא רחוקים! הן ישמעאל, מדין ומדיין, בניו של אברהם הם (כ"ה, א-ו), האם לא נמצא אחד מהם או מבני משפחתם שישלח שליח ליעקב ויספר לו על החטיפה והמכירה? וגם לאבא יש די שליחים ועבדים כדי לשלוח ולחפש אותי. מדוע אינו עושה כך?!"

משנה לשנה, תמיהתו של יוסף מצטרפת לחרדה נוראה ההולכת וגוברת. במוחו של יוסף נשמעים שני קולות: לקול הראשון ששואל איפה אבא? מצטרף קול אכזר שני ששואל: מדוע שלחני אבא אל האחים? מדוע הפשיטוני מיד בהגיעי? מדוע השליכוני אל הבור? וכי לא ידע אבא כמה מסוכנים הם שמעון ולוי?! הקולות מתמזגים ונפרדים, מעוררים גלי פחד וייאוש, זעם ושנאה חליפות.

עם חלוף השנים, הייאוש הנורא מפנה מקום להשלמה שקטה עם מר גורלו. אין מנוס עוד מהמסקנה החדה כתער: האחים שכנעו את אבא! לפני המכירה? אחרי המכירה? אין לדעת! או יוסף - או כולנו! כמו ששילח אברהם את ישמעאל בנו, כמו שפרש לו עשו. אין ספק - אבא השלים עם שילוחו של יוסף, המתגאה, המביא דיבה, המעורר שנהא, החולם לשלוט במשפחתו. והקול הראשון זועק בלבו: הייתכן שישלים אבא עם גירוש בנו האהוב, בכור לאמו? והקול השני משיב: זכור איך העמים אברהם את ישמעאל בנו עם חמת מים לנוע אל המדבר! איך הושלך תחת אחד השיחים! איך ניצחה שרה! ועוד: איך נכנע יצחק? איך הפסיד עשו בנו האהוב? איך ניצחה רבקה? **היש הגנה באהבת האב?** הרי אמך רחל כבר מתה! האם נדחה אותו אבא? האם נכנע?

שלוש-עשרה שנים של ייסורי נפש כאלה קבעו השלמה שקטה, וכאשר ימלוך יוסף על מרכבת המשנה לפרעה, כבר יהיה ברור לו, שעליו לבנות את חייו מחוץ לבית אביו - כך גזר עליו ה'.

אם כן, יעקב חי בטעות של כותונת, כי יוסף מת ונטרף, ויוסף חי בטעות של אבא, שויתר, שנכנע, שהפסיד במאבק על בנו האהוב.

"וַיָּרָא יַעֲקֹב, כִּי יֵשׁ-שָׁבֵר בְּמִצְרַיִם; וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו, לָמָּה תִתְרָאוּ." (מ"ב, א')

כשהרעב פגע גם בארץ כנען, ויעקב שלח את עשרת בניו למצרים להביא מזון, האחים באים אל יוסף, ובמקום לחבקם ולנשקם ולהודיע ליעקב שהוא חי - יוסף מתנכר אליהם!

"וַיֹּסֵף, הוּא הַשְּׁלִיט עַל-הָאָרֶץ--הוּא הַמְּשַׁבֵּר, לְכָל-עַם הָאָרֶץ; וַיָּבֹאוּ אֵחָיו יוֹסֵף, וַיִּשְׁתַּחוּ-לוֹ אַפְּסֵי אַרְצָה. וַיָּרָא יוֹסֵף אֶת-אֶחָיו, וַיִּכְרַם; וַיִּתְנַבֵּר אֵלֵיהֶם וַיְדַבֵּר אִתָּם קְשׁוֹת... וַיִּכְרַם יוֹסֵף, אֶת-אֶחָיו; וְהֵם, לֹא הִבְרָהוּ. וַיִּכְרַם יוֹסֵף--אֶת הַחֲלֻמוֹת, אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם... (מ"ב, ו-ט')

שואל האברבנאל: "למה התנכר יוסף לאחיו ודיבר אתם קשות, והלא היה זה לו עוון פלילי בהיותו נוקם ונטר כנחש...". אחת התשובות להתנהגותו זו של יוסף היא רצונו שהחלומות יתקיימו (הרמב"ן), וכתב הנצי"ב בפירושו 'העמק דבר': "והודיע הכתוב שלא מחמת נקימה ח"ו התהלך עמם בעיקשות כזה, אלא משום שנזכר החלומות שהוא כעין